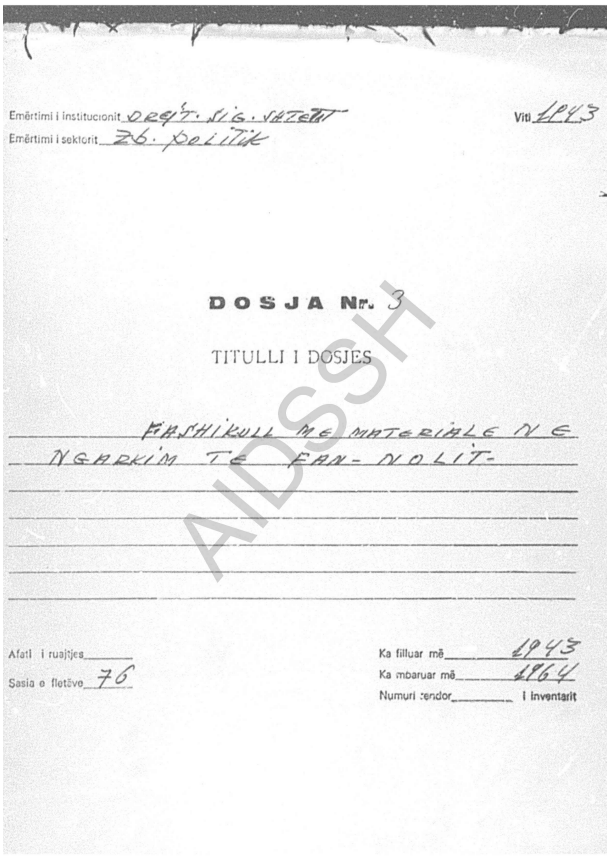
ARCHIVAL POST

Fan Noli (1882-1965)

Biographical File “Fan Noli”

SECTION

Historical figures

PERIOD

1957 - 1964

In the 1950s, when the State Security opened a file on Fan Noli, he had already been living in the United States for more than 20 years. Following the Second World War, he had supported the Albanian government and sought to secure recognition of Albania by the US government. Highly respected within the Albanian diaspora, he was honorary president of “Vatra” and led the Albanian Autocephalous Orthodox Church in the United States, which he had helped establish. During this period, amid growing dissatisfaction with communist policies, the State Security sought to strengthen its connections with Noli. At the same time, Noli requested assistance from the Albanian state to send a bishop and two priests to the United States, and expressed interest in republishing his works and in Albanian historical studies. Fan Noli (1882–1965) was an important figure in 20th-century Albanian culture and history: an Orthodox clergyman, politician, diplomat, man of letters, and musician. Over the course of his career, he held a number of public and state positions, including member of parliament (April 1921–September 1923), minister, Prime Minister (1924), editor-in-chief of the newspaper Dielli , honorary chairman of the “Vatra” association, and Archbishop of the Albanian Orthodox Church in America.

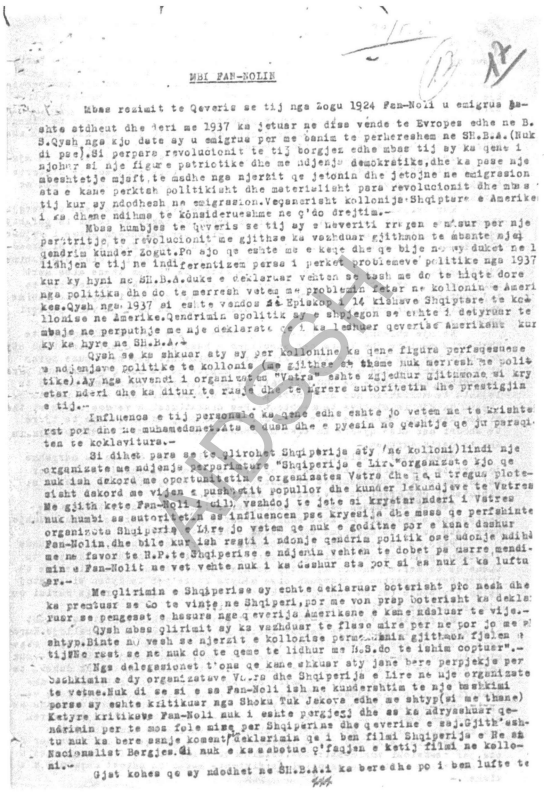
CONTENT #1

Biographical File “Fan Noli”

The biographical file “Fan Noli” was opened in 1957 by the Political Intelligence Section of the State Security Directorate, based on information suggesting that Fan Noli’s position towards the People’s Power had changed and that, according to the State Security’s assessment, he was supporting US intelligence activities. The file documents the State Security’s efforts to establish closer ties between Fan Noli and the Albanian communist authorities. These efforts were based on the State Security’s assessments, which in turn drew on reports from informants and articles published in the Albanian émigré press in the United States concerning Noli. The file also documents a meeting between Fan Noli and staff members of the Albanian diplomatic mission. The file was closed in 1964, one year before his death. It contains documents of various types, including articles, letters, postcards, reports, intelligence notes, information reports, and other related materials.

Media 1

MEDIA ITEMS #1

MBI FAN-NOLIN

Mbas regimit te Qeveris se tij nga Zogu 1924 Fan-Noli u emigrua ne-
shte stdheut dhe deri me 1937 ka jetuar ne disa vende te Evropes edhe ne B.
B.Qysh nga kjo dete ay u emigrua per me banim te perhereshem ne SH.B.A.(Nuk
di pse).Si perpara revolucionit te tij borgjez edhe mbas tij ay ka qene i
njohur si nje figure patriotike dhe me ndjenje demokratike,dhe ka pase nje
autoritet te madhe nga njerzit qe jetonin dhe jetojne ne emigracion
ata e kane perkrahur politikisht dhe materialisht para revolucionit dhe mbas
tij kur ay ndodhesh ne emigracion.Veçanerisht kolonije-Shqiptare e Amerike
i ka dhene ndihme te konsiderueshme ne q'do drejtim.-

Mbas humbjes te luftes se tij ay e meveriti rrugen e mirsur per nje
partritije te revolucionit me gjithse ka vazhduar gjithmon te mbante nje
qendrim kunder Zogut.Po ajo qe eshte me e keqe dhe qe bije me ney duket ne l
idhjen e tij ne indiferentizem persa i perket problemeve politike nga 1937
kur ky hyni ne SH.B.A.duke e deklaruar vehten se bash me do te hiqte dore
nga politika dhe do te merresh vetem me problemin fetar ne kolonite e Ameri
kes.Qysh nga 1937 si eshte vendos ne Episkop i 14 kishave Shqiptare te kole
lonise ne Amerike.Qendrimin apolitik ajo shpjegon se eshte i detyruar te
mbaje ne perputhje me nje deklarate qe i ka leshuar qeverise Amerikane kur
ky ka hyre ne SH.B.A.-

Qysh se ka shkuar aty ay per kolonine ka qene figure perfaqesuese
e ndjenjave politike te kolonis (me gjithse ne theme nuk merresh me polit
tike).Ay nga kuvendi i organizates "Vatra" eshte zgjedhur gjithmone si kry
etar nderi dhe ka ditur te ruaje dhe te ngrere autoritetin dhe prestigjin
e tij.-

Influences e tij personale ka qene edhe eshte jo vetem ne te krishte
rat por dhe ne muhamedhanet.Ata e dash dhe e pyesin ne qeshtje qe ju pareqi
ten te kokleviture.-

Si dihet pare se te glirohet Shqiperija aty ne kolonin)lindi nje
organizate me ndjenje perperitare "Shqiperija e Lir."organizate kjo qe
nuk ish dekord me opertunitetin e organizates Vatra dhe ka u tregua plote-
sisht dekord me vijen e pushtetit popullor dhe kunder lekundjeve te Vatres
Me gjith kete Fan-Noli i dili vazhdoj te jete si kryetar nderi i Vatres
nuc humbi as autoritetin as influencen pse kryesija dhe mase qe perfaqinte
organizata Shqiperija e Lire jo vetem qe nuk e goditne por e kane dashur
Fan-Nolin.dhe bile kur ish rasti i ndonje qendrim politik ose ndonje ndihe
me ne favor te H.P.te Shqiperise e ndjenja vehtem te dobet pa marre mendi-
min e Fan-Nolit ne vet vehte nuk i ka dashur ata por si es nuk i ka luftu
ar.-

Me glirimin e Shqiperise ay echte deklaruar boterisht pro nesh dhe
ka prentuar se do te vinte ne Shqiperi,por me von prap boterisht ka dekla-
ruar se pengesat e hasura nga qeverija Amerikane e kane ndaluar te vije.-

Qysh mbas glirimit ay ka vazhduar te flase mire per me por je me ni
shtyp.Binte me vesh se njerzit e kolonise persu...nin gjithash fjalen e
tijNe rast se ne nuk do te qene te lidhur me H.S.do te ishim copturer".-
Nga delegacionet t'ona qe kane shkuar aty jane bere perpjekje per
bashkimin e dy organizatave Vatra dhe Shqiperija e Lire ne nje organizate
te vetme.Nuk di se si e sa Fan-Noli ish ne kundershtim te nje bashkimi
porse ay eshte kritikuar nga Shoku Tuk Jakova edhe me shtyp(si me thane)
Ketyre kritikave Fan-Noli nuk i eshte pergjeqj dhe as ka ndryeshuar qe-
ndrimin per te mos fole mire per Shqiperine dhe qeverine e sajGjith'esh-
tu nuk ka bere asnje koment deklarimin qe i ben filmi Shqiperija e Re ne
Nacionalist Bergjes.Di nuk e ka absolute q'fajsin e ketij filmi ne kollo-
nii.-

Gjat kohes qe ay ndodhet ne SH.B.A.i ka bere dhe po i bem lufte te

DRAFT

MEDIA ITEMS #2

Faqe.IIte

hapet dhe te pe nderprere mierhyrjes ne kish qe po mundohem te bejne Vorio-
Epirotet dhe Grekat ne kete qeshtje eshte faktori kryesor qe me krye te ki-
shave Shqiptare nuk ka shkuar ndonje dhespot Grek.Eshte pro dhe ben perpje
kje per epastrimin e radheve te komisioneve te kishes nga elementet Vorio-
Epirote dhe filogreke.-

Nga komisionet e kishes eshte propozuar qe kendimet fetare te behen
.per.te kuptuar te rinjte qe s'dine shqip,per me gjith ate kjo nuk eshte sbe
suar porse dihet qe po te qe pro- Fan-Nolit kjo kish merre fund.-

Jeten e tij e ben jo forte te mire se gjith se mer nje shume te mje-
fte te hollesh nga sherbimet e tjera.Meret me studimin renjesor te historis
te Shqiperis dhe veçanrisht ate te Skenderbeut.Gjith'eshtu merret dhe me
muzike klasike,fetare etj.-

Kur erijti delegacioni i jone per ne Ses.IVte te Asamblese se Pergji
theshmes pak dit me von si e lajmeruem erdhi.Ne takim me te na la pershty
pje se si pajtohesh me vijen t'one fliste mire per me.Dukesh shume i zgjuar
dhe dimek.I whtrusme problemin e goditjeve qe na bente Dielli dhe si prano-
nte qe ate g'ka i thane neve qene te drejte dhe se Dielli i kish ate gabim
Gjith'eshtu atij i kishin rene ne sy dhe shtej se "I kam thene disa here
atij Qerimit per keto gjera,por prape si i ka vazhduar"Nga te folurit te
tij kuptohesh qe si nuk i qe imponuar Qerimit per ata qe i kuptonte gabime
dhe i kish folur bute bute dhe me se fundi na tha se do t'ja vere perseri
ne dukje.-

Ne nje mbledhje te perbashket qe bene po ate dit me udhehqesit te
Shqiperis se Lire dhe Vatra per shpalljen e hues u bene mjeft diskutime aty
Fan-Noli ish pro te ishte kr si kryetar i komisionit per kete pune porse
si e shpjegoj si pas mendimit t'tij me te drejte qe te mos g'pallet hua pers
se ndihse hua.mitare me 500.000 dall.pse qeverija Amerikane nuk do te
lejonte te mblidhesh hua shtetmore per nje U.Pagullore dhe do te cillte pe-
ngesa qe kjo inisiative te deshtonte.Pas diskutimesh u vendos sesh..ki tha
si.Veç kesaj u vendos qe vete Fan-Noli i dise prej udhehqesesve te tjere
te shkoni mer disa qytete ku kish me shume Shqiptere per te bere proklamia
dhe te gelin ndihmen.-

Mbasi mbaroj mbledhja me vone me Fan-Nolin beme biseda te ndryshme
jo fort te rendesishme,kuptuam se ay kish ndermend te shkoje ne B.S.per
mbledhjen e disa dokumenteve te historis s'one qe ay dinte se ndodhen ne
bibliotekat dhe arkivat e njetre te Rrjis etj.-

Tek si kuptohesh edhe se ish njeri i lekut.Kete ne i thene edhe
Shqipteret e kollonis se kete shprehje"kur e theresin per te ardhur ndanje
here katu duhet te dergojne edhe parat e biljetes.-

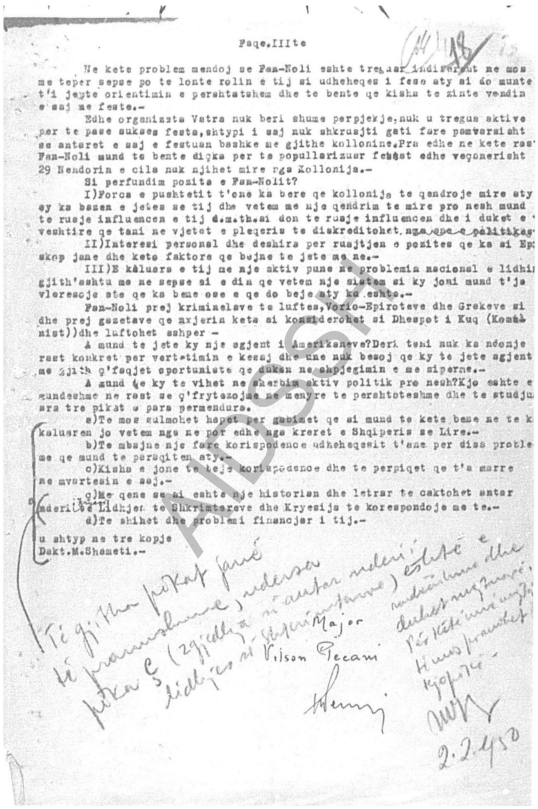
Pere se te larcohesh delegacionin e theresin perseri,une nuk munde
t'e takoj porse di qe e thiren perseri per qeshtjen e ndihmes dhe per te
thene qe te merte qendrim me shtyp me nje deklarate kundra kriminelave te
luftes.Per te perrun u biseduan disa menyra kurse per te dyten si-prem toj
qe do t'e beate (si me tha nje shok ketu se i kane lejeruer nga Perizi se
nje deklarate te tille e ka bere ne Dielli).-

Me rastin e festes 28-29 Nendorit neve u ndodhem aty si zakonisht
q'do qytet ku ka Shqiptare feston festat me organizimin e nje balleje.Kurdo
here kisha me sme te komirioneve te saj lonte nje role me rendesi per orga-
nizimin dhe pjesemarjen se me te gjere ne fest,porse kesaj rradhe kisha nuk
meri pjese ne feste as edhe veto Fan-Noli.Justifikimi ish se nuk dukesh te
perziheshin ne punet politike porse une kam besim se Vorio-Epirottet dhe
Grekofilet qe bejne pjese ne komisionet e kishes inflamcusan per kete ve-
prim anti-patriotik,sepse ata me vota te shumta atr komisione donjunin ne
situate dhe bene qe te merret ky vendim anti-patriotik.Prifterinjte avarea
nga komisioni premdaj ate duhet te zbatonin vendimet e komisionit.-

Besnikot e kishes nuk u ndaluan se ju tha gje qe te mos vine ner fe-
ste,por reaksioni Vorio-Epirotet,kriminelet e luftes e q'frytezuan rastin
dhe mrunn nje fletushke sabotimi fundiktonte mosen te ndigte shembullin e
kishes.-

DRAFT

MEDIA ITEMS #3

Faqe.IIIte

Ne kete problem mendoj se Fan-Noli eshte treguar indiferent me mos me teper sepse po te lente rolin e tij si udheheqes i feso aty si do munte t'i jepte orientimin e pershtatshem dhe te bente qe kisha te zinte vendin e saj me feste.-

Edhe organizata Vatra nuk beri shume perpjekje,nuk u tregua aktive per te pase sukses feste,shtypi i saj nuk shkruajti gati fare pemverseisht se anteret e saj e festuen beshke me gjithe kollonine.Pra edhe ne kete rast Fan-Noli mund te bente dicka per te popullarizuar festat edhe veçonerisht 29 Nendorin e cila nuk njihet mire nga Kollonija.-

Si perfundim pozita e Fan-Nolit?

I)Forca e pushtetit t'tone ka bere qe kollonija te qendroje mire aty ay ka bazen e jetes se tij dhe vetem me nje qendrim te mire pro nesh mund te rusje influencen e tij d.m.th.si don te rusje influencen dhe i dukat e vemtire qe tani ne vjetet e plaqeris te diskreditohet nga ana e politikes

II)Interesi personal dhe deshira per rrasjtjen e pozites qe ka si Ep skop jane dhe keto faktore qe bejne te jete ne ne.-

III)E kaluara e tij me nje aktiv pune ne problemin nacional e lidhi gjith'eshta me ne sepse si e dim qe vetem nje sistem si ky joni mund t'ja vleresoje ate qe ka bere one e qe do beje aty ku eshte.-

Fan-Noli prej krimalseve te luftes,Vorio-Epirotëve dhe Grekeve si dhe prej gazetave qe mrjerin keta si komnidrohet si Dhespot i Kuq (Komb nist))dhe luftohet ashper.-

A mund te jete ky nje agjent i Amerikaneve?Deri tani nuk ka ndonje rast konkret per vertetimin e kesaj dhe une nuk besoj qe ky te jete agjent me gjith g'fsqjet opertuniste qe dukan ne shpjegimin e me siperme.-

A mund qe ky te vihet ne shërbim aktiv politik pre nesh?Kjo eshte e mundeshme ne rast se g'frytezojne ne menyre te pershtatshme dhe te studjuar ra tre pikat e para permendura.

a)Te mos zulmohet hapat per gabimet qe si mund te kete bere ne te k kaluaren jo vetem nga ne por edhe nga kreret e Shqiperis ne Lire.-

b)Te mbajne nje fare korispodence udheheqesit t'tone per disa proble me qe mund te perqitem aty.-

c)Kisha e jone te lejo korespodencen dhe te perpiqet qe t'a marre ne mvertesin e saj.-

ç)Me qene se si eshte nje historian dhe letrar te caktohet antar nderit të Lidhjes te Shkrimtareve dhe Kryesija te korespondoje me te.-

d)Te shihet dhe problemi financjer i tij.-

u shtyp ne tre kopje
Dakt.M.Shameti.-

Të gjitha pikat janë të pranueshme (nderesa pika 5 (zgjidhja e anëtarësimit) është e Lidhjes së Shkrimtarëve

Major
Vijson Pecani

2.2.43

ARCHIVE

INFORMATION

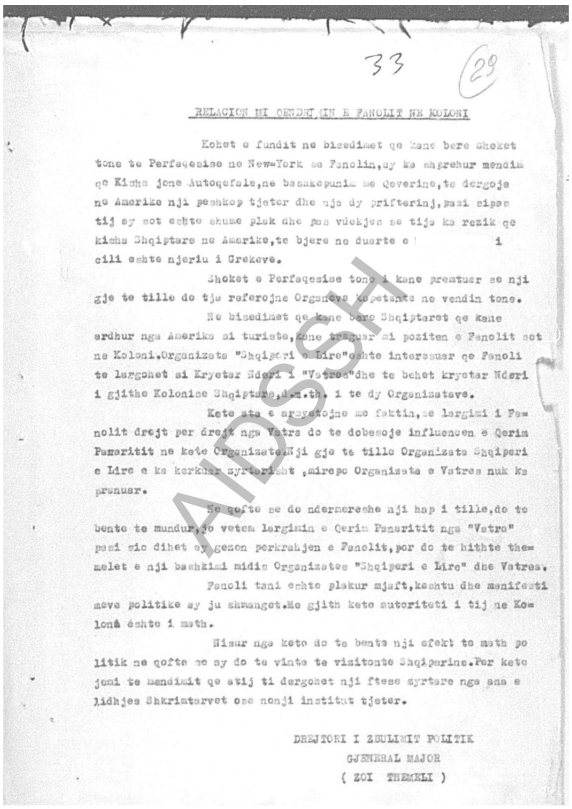
No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.

Media 2

MEDIA ITEMS #1

33 (29)

RELACION MI QENDRUE IN E FANOLIT NE KOLONI

Kohet e fundit ne bisedimet qe kane bere shoket tone te Perfaqesise ne New-York me Fanolin,ay ka shprehur mendim qe Kisha jone Autoqefale,ne bashkepunim me Qeverine,te dergoje ne Amerike nji peshkop tjeter dhe nje dy prifterinj,pasi sipas tij ay ket eshte shume plak dhe pas vdekjes se tije ka rezik qe kisha Shqiptare ne Amerike,te bjere ne duarte e [redacted] i cili eshte njeriu i Grekeve.

Shoket e Perfaqesise tone i kane premtuar se nji gje te tille do tje referojne Organeve Kopetente ne vendin tone.

Ne bisedimet qe kane bere Shqiptaret qe kane ardhur nga Amerika si turiste,kane treguar si poziten e Fanolit sot ne Koloni.Organizata "Shqiperi e Lire"eshte interesuar qe Fanoli te largohet si Kryetar Nderi i "Vatres"dhe te behet kryetar Nderi i gjithe Kolonise Shqiptare,d.m.th. i te dy Organizatave.

Kete sta e shpjegojne me faktin,se largimi i Fanolit drejt per drejt nga Vatra do te dobesoje influencen e Qerim Panaritit ne kete Organizate.Nji gje te tille Organizata Shqiperi e Lire e ka kerkuar vazhdimisht ,mirepo Organizata e Vatres nuk ka pranuar.

Ne qofte se do ndermerreshe nji hap i tille,do te bente te mundur,po vetem largimin e Qerim Panaritit nga "Vatra" pasi sic dihet ay gezon perkrahjen e Fanolit,por do te hithte themelet e nji bashkimi midis Organizates "Shqiperi e Lire" dhe Vatres.

Fanoli tani eshte plakur mjaft,kesaj dhe manifesti neve politike ay ju shkaneet.Ne gjith kete autoriteti i tij ne Kolonia eshte i math.

Nisur nga keto do te bente nji efekt te math politik ne qofte se ay do te vinte te vizitonte Shqiperine.Per kete jemi te mendimit qe etij ti dergohet nji ftese zyrtare nga ana e lidhjes Shkrimtarvet ose nonji institut tjeter.

DREJTORI I ZBULIMIT POLITIK
GJENERAL MAJOR
(ZOI THEMELI)

ARCHIVE

INFORMATION

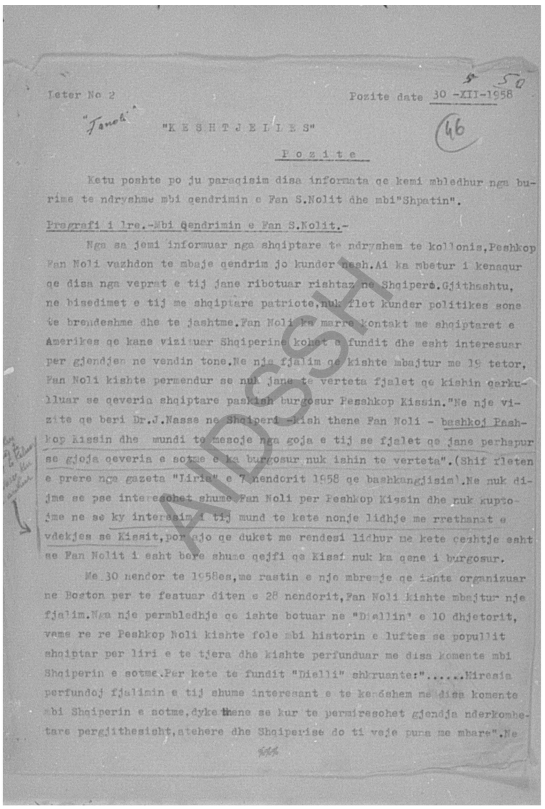
No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.

Media 3

MEDIA ITEMS #1

Leter No 2 Pozite date 30 -XII-1958

"Tomeri" "K E S H T J E L L E S"

P o z i t e

Ketu poshte po ju paraqisim disa informata qe kemi mbledhur nga burime te ndryshme mbi qendrimin e Fan S.Nolit dhe mbi"Shpatin".

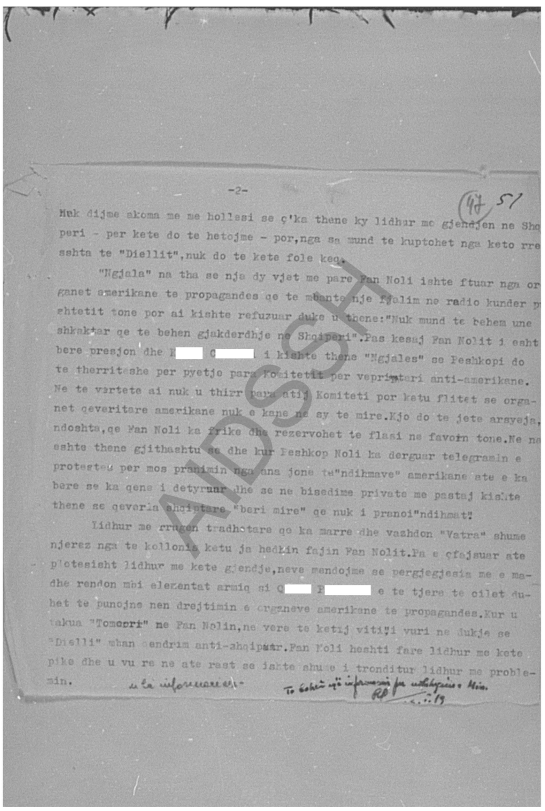
Pregrafi i 1re.-Mbi qendrimin e Fan S.Kolit.-

Nga sa jemi informuar nga shqiptare te ndryshem te kolonis,Peshkop Fan Noli vazhdon te mbaje qendrim jo kunder nesh.Ai ka mbetur i kenaqur qe disa nga veprat e tij jane ribotuar rishtaz ne Shqiperi.Gjithashtu, ne bisedimet e tij me shqiptare patriote,nuk flet kunder politikes sone te brendeshme dhe te jashtme.Fan Noli ka marre kontakt me shqiptaret e Amerikes qe kane vizituar Shqiperine kohet e fundit dhe esht interesuar per gjendjen ne vendin tone.Ne nje fjalim qe kishte mbajtur me 19 tetor, Fan Noli kishte permendur se nuk jane te verteta fjalet qe kishin qarkulluar se qeveria shqiptare paskish burgosur Peshkop Kissin."Ne nje vizite qe beri Dr.J.Nasse ne Shqiperi -kish thene Fan Noli - beshkoj Peshkop Kissin dhe mundi te mesoje nga goja e tij se fjalet qe jane perhapur se gjoja qeveria e sotme e ka burgosur nuk ishin te verteta".(Shif fleten e prere nga gazeta "Liria" e 7 nendorit 1958 qe bashkangjisim).Ne muk dijme se pse interesohet shume Fan Noli per Peshkop Kissin dhe nuk kuptojme ne se ky interesim i tij mund te kete nonje lidhje me rrethanat e vdekjes se Kissit,por gjo qe duket me rendesi lidhur me kete ceshtje esht se Fan Nolit i esht bere shume qejfi qe Kissi nuk ka qene i burgosur.

Me 30 nendor te 1958es,me rastin e nje mbremje qe iante organizuar ne Boston per te festuar diten e 28 nendorit,Fan Noli kishte mbajtur nje fjalim.Nga nje permbledhje qe ishte botuar ne "Diellin" e 10 dhjetorit, veme re re Peshkop Noli kishte fole mbi historin e luftes se popullit shqiptar per liri e te tjera dhe kishte perfunduar me disa komente mbi Shqiperin e sotme.Per kete te fundit "Diellii" shkruante:".....Miresia perfundoj fjalimin e tij shume interesant e te kendshem me disa komente mbi Shqiperin e sotme,dyke thene se kur te perairesohet gjendja nderkombetare pergjithesisht,atehere dhe Shqiperise do ti veje puna me mbare".Ne

ARSH ARCHIVE

MEDIA ITEMS #2

-2-

Muk dijme akoma me me hollesi se ç'ka thene ky lidhur me gjendjen ne Shqiperi - per kete do te hetojme - por,nga sa mund te kuptohet nga keto rrethana te "Diellit",nuk do te kete fole keq.

"Mgjala" na tha se nje dy vjet me pare Fan Noli ishte ftuar nga organet amerikane te propagandes qe te mbante nje fjalim ne radio kunder pushtetit tone por ai kishte refuzuar duke u thene:"Nuk mund te behem une shkaktar qe te behen gjakderdhje ne Shqiperi".Pas kesaj Fan Nolit i esht bere presjon dhe [redacted] i kishte thene "Mgjales" se Peshkopi do te therritesh per pyetje para Komitetit per veprimtari anti-amerikane. Ne te vertete ai nuk u thirr para atij Komiteti por ketu flitet se organet qeveritare amerikane nuk e kane ne sy te mire.Kjo do te jete arsyeja, ndoshta,qe Fan Noli ka frike dhe rezervohet te flasi ne favorn tone.Ne nd eshte thene gjithashtu se dhe kur Peshkop Noli ka derguar telegramin e protestes per mos pranimin nga ana jone te"ndihmave" amerikane ate e ka bere se ka qene i detyruar dhe se ne bisedime private me pasta kishte thene se qeveria shqiptare "beri mire" qe nuk i pranoi"ndihmat"

Lidhur me rrugen tradhtare qe ka marre dhe vazhdon "Vatra" shume njerez nga te kolonia ketu ja hedhin fajin Fan Nolit.Pa e cfajsuar ate pjesrisht lidhur me kete gjendje,neve mendojme se pergjegjesin me e madhe rendon mbi elementat armiq si [redacted] e te tjera te cilet dhe te punojne nen drejtimin e organeve amerikane te propagandes.Kur u takua "Tomeri" me Fan Nolin,ne vere te ketij vitiji vuri ne dukje se "Diellii" shan qendrim anti-shqiptar.Fan Noli heshti fare lidhur me kete pike dhe u vu re ne ate rast se jahte shume i trenditur lidhur me problemin.

ARSH ARCHIVE

INFORMATION

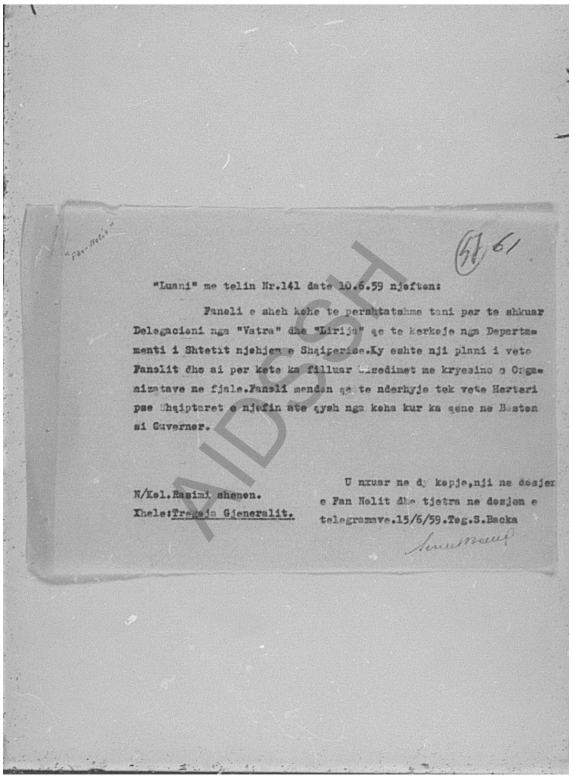
No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.

Media 4

MEDIA ITEMS #1

INFORMATION

No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.

Media 5

MEDIA ITEMS #1

BALLI KOMBETAR

LETER E HAPUN

BALLI KOMBETAR

I PERGJIGJET FAN. S. NOLIT

INFORMATION

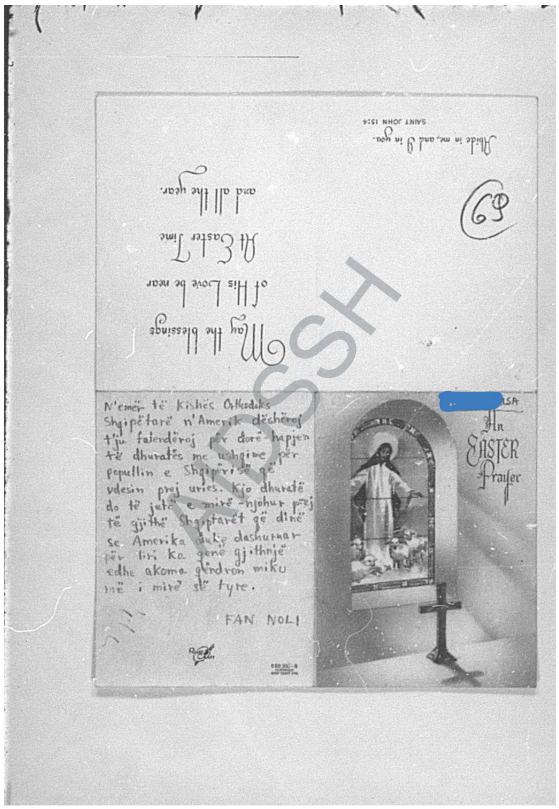
No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.

Media 6

MEDIA ITEMS #1

INFORMATION

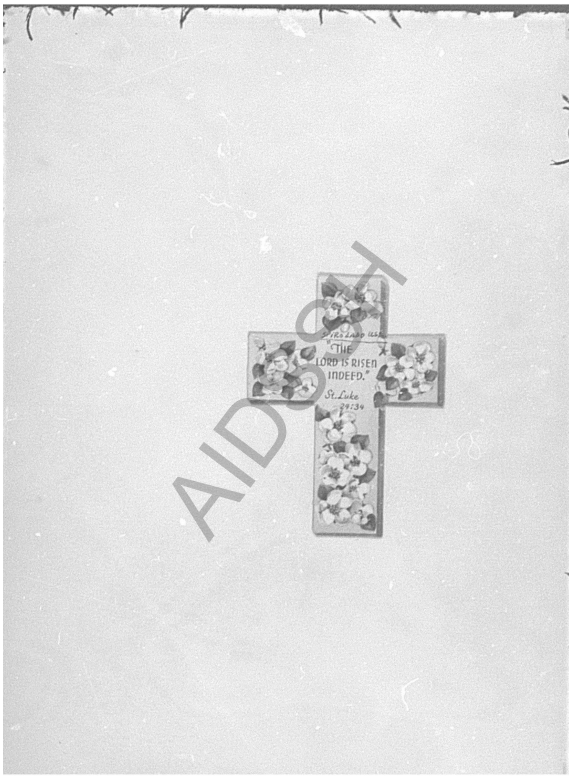
No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.

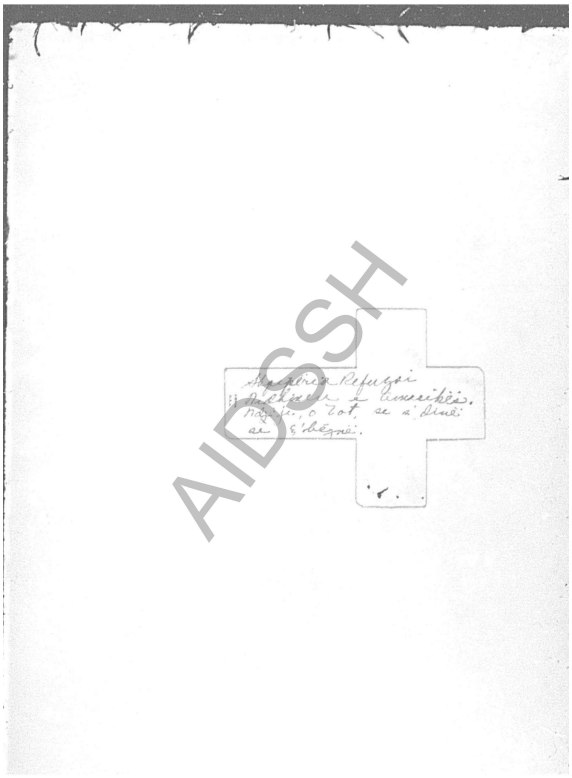
Media 7

MEDIA ITEMS #1

AIDSSH

MEDIA ITEMS #2

AIDSSH

INFORMATION

No additional information is available for this media.

TRANSCRIPT

No transcript is available for this media.